

Vk
2248

v. III. 73. 8.

hat. 2, 777.

v. 11

VIII, 73. C
#1111

DE
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INITIIS
PER
LVSATIAM SVPERIOREM
DISQVISITIO HISTORICA

MANILIUS

*Per partes ducenda fides, & singula rerum
Sunt gradibus tradenda suis; vt cum omnia certa
Notitia steterint, proprios revocentur ad vsus.*

DRESDAE
EX TYPOGRAPHEO HAGENMULLERI
c1o 1000LIX.

DE
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INITIIS
PER
LIVIAM SUPERIORUM
DISPOSITIO HISTORICA

MANUSCRIPT
EX BIBLIOTHECA
MUSEI HISTORICI
CIVICIS

DRESDEN
EX TYPOGRAPHIA HÄNDLERS
CIVICIS

V I R O
PLVRIMVM REVERENDO
IOANNI IACOBÆI

A. M

PASTORIS APVD BVDISSINENSES SECVND

AD AEDEM D. PETRI

MVNERI NVPPERIME PRAEFECTO

AFFINI SVO OPTIMO

S. P. D.

CHRISTIAN. GOTTLIEB KRETZSCHMAR

*S*cande Budiffini fulgentia limina templi,

Te Deus, & Proceres, grex quoque rite vocant.

Hic puris operare sacris, hic verba diserta

Perge mouens animos, ore potente loqui.

Te Deus auxilio iuuat, & quam feceris illic,

Sementim fructus destituisse nequit.

Leucoridis doctae longe disiungimur oris,

Sed prope sum plausu laetitiaque TIBI.

A ij

Nimi-

Nimirum mentes affinia vincula nostras

Funxere, & nodis implicuere suis.

Formasti pectus primum mihi, TEQUE magistro

Contigit has artes addidicisse bonas.

Fructus erit paruum, quod nostro quippe labore

Ornatumque TVO nomine prodit opus.

At TV maiori, veterum monumenta reuoluens

Admoueas operi dexteritate manum.

Orna, collustra, patriam cole, tempora longa

Doctrina, meritis, & pietate nouam.

SERI-

S E R I E S
D I S S E R T A T I O N I S

- §. I. *Inopia documentorum in antiquitatibus Lusatiae superioris. De potioribus scriptoribus, e quibus illa apparet.*
- §. II. *Causae errandi priorum auctorum. Confusio nominum. Quibus verior notitia debeatur.*
- §. III. *Verum incolarum nomen olim Milcieni, caput Budisina. Fuere sub Bohemis. Ab Henrico Aucupe domiti, Christianis sacris iam additi fuerunt. Argumenta ex Adamo Bremensi, Helmoldo, Vitechindo. Census Milcienorum, seu tributum ex Ditmaro.*
- §. IV. *Discrimen inter tributarios & in ciuitatem Germanicam receptos. Argumentum ab exemplo subreguli Bohemici tributarii, cui religionis causa Otto M. auxilium tulit. Aliud exemplum tributarii Mischeconis ab imperatore defensi.*
- §. V. *Milcieni quoque tributarii facti sub Henrico Aucupe. Eorum varia sub Bohemis & Polonis fata.*
- §. VI. *Argumenta ex situ regionis pro vetustate religionis Christianae ab illis susceptae. Idem ex silentio Ditmari de illorum mutatione sacrorum conficitur.*
- §. VII. *An a praesulibus Misnensibus ad Christianorum sacra adducti? Negatur. Ex diplomate de vindicandis sedis episcopi Pragensis finibus ab Henrico IV. dato, Bohemici iuris quae fuerint. Misniae episcopatus serior Milcienorum fide Christo data.*

§. VIII. *Sub Ludovico Pio sacra Christiana in Bohemiam non inuecta. Duces XIV. ad imperatorem perfugisse, & in Germania iis initiatos esse; ex Annalibus Fuldensibus & Christanno probatur.*

§. IX. *Amplitudo antiquissimorum finium Bohemiae, intra quos & Milsca comprehensa. Dragomira, uxor Vratislai probat Christianos usque ad Stoderanorum seu Luticiorum confinia coluisse. Argumentum a silentio scriptorum de Milcienis, ubi magnam Slaworum inter Albim & Oderam sacrorum emendationem narrant. Nullae donationes Germaniae praesulibus in hac regione ante Henricum IV. factae. Sub hoc imperatore & iam sub patre eius, ingens rerum Milscae conuersio eiusque a Bohemia auulsio. Sub Bohemis & cum Bohemis Milcieni ad veram religionem adducti a Methodio.*

§. X. *Argumentum pro hac sententia ex pontificis cautione usus impediendi linguae Slauonicae in Bohemia, qua Methodius primum usus erat. Hinc Stranskio contra Balbinum assensum, varias purioris cultus per Graecos instituti mansisse reliquias. De Methodio Scriptores. Conclusio & votum.*

DE
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INITIIS
PER
LVSATIAM SVPERIOREM

§. I.

Iustissima est querela viri eruditissimi, qui
Friderici MATHAE nomen adscivit, ^(a)
Huffitarum malo furore tot vetustatis
documenta per Lusatiam perdita fuisse.
Quod si de inferiore Lusatia recte statuitur, cuius ta-
men multa monumenta in tabulariis vicinis per Saxoni-
am, terras Brandenburgicas & Anhaltinas seruata sunt,
vnde

^(a) in tract. qui inscribitur: *Lubena olim magna*, p. 70.

unde superiorum temporum memoria vtcunque instaurari potest: longe magis locum habet de superiore Lusatia, quam hodie vocamus. Ea enim, antequam Saxoniae coniungeretur, perpetuis crudelium illorum populatorum excursionibus saeuissimisque direptionibus exposita, pleraque amisit, e quibus antiquitates eius cognosci potuissent. Inde fit, vt magna in historia eius sit obscuritas, quia nimirum diplomata vetera non exstant, e quibus alias fines, loca, rerumque conuersiones optime explicari solent. Hinc tot errores in descriptione eius passim occurrunt, a quibus florentissimi saepe scriptores sibi parum cauerunt. Ingens est Manlii diligentia; sed quia saepius Cranzio, Auentino, Carione, Peucero & Fabricio contentus est, vbi longe grauior auctoritas requirebatur, fieri non potuit, quin in plurimis deciperetur. Magni Schurzfleischii conatus praecedentes omnes vicit accuratione & sollertia: verum & ipse recentioribus interdum nimis confusus videtur. Carpzouio aequorum arbitrorum iudicio palma iure tribuitur: sed ex opere limatissimo illa ipsa documentorum antiquorum inopia apparet. Quod vero maxime dolendum est, nullae supersunt litterae foundationum per has regiones, diplomatibus Ottoniano & Joannis XIII. pontificis antiquiores; & haec ipsa suspicionibus merito sunt obnoxia, vt infra ostendam.

Hinc,

Hinc, vt in rebus dubiis & obscuris, errores infiniti, in quos summi etiam viri inducti fuerunt.

§. II.

Operae autem pretium videtur, illas errorum causas antea indagare, quam veriora quaedam eruere liceat. Illarum haud postrema est confusio ex abusione nominis. Multi enim Luticios, Marchiae Brandenburgicae & vicinarum regionum incolas eosdem crediderunt, quos Luficos & Lufatos, hosque perperam pro antiquissimis Marchiae Budissinensis & Gericen-
 sis cultoribus habuerunt. Ignorarunt enim incultioris demum aevi vsu additam his Marchiis Lufatiae superioris appellationem. Inde dici non potest, quam incommodae narrationes enatae sint. Id ipsum Leuberum aliosque fefellit, qui nulli domino intermedio, sed Saxonum ditioni antiquitus, inde ab Henrici Aucupis temporibus, habitatores tractus hexapolitani paruisse sibi temere persuaserunt. Hodie sane omnia alia liquent, ex quo non Balbini tantum industriae certiora debemus, cuius monitis exactissimi quilibet historici, vt Glaseius praesertim & Hornius, historiographus patriae celebratissimus aures praebuere; sed Schoettgenius quoque digerendo veteres pagos, plurimum lucis accendit, cuius beati viri, praeceptoris olim nostri me-

B mo-

moriam & hoc loco grata recolimus mente, & fidaē,
qua vfi fumus, institutionis beneficium magnopere
praedicamus.

§. III.

Milcienorum & Budiffino pago totam terram fuisse
comprehensam, quae hodie Lusatia superior vocatur,
argumenta a SCHOETTGENIO ^(b) prolata clarissime
euincunt. Cui primum principi paruerint, diserte
nemo prodidit. Nec ipsum gentis nomen ante
Henricum Aucupem occurrit. Sed fata illorum ex
eo quidem tempore ad A. C. vsque CMLXIX. satis indicant,
in Bohemorum societate ipsos fuisse, antequam
Henrico subiicerentur. Vno enim proelio vna cum
Bohemis & reliquis Slavis ab eo victos fuisse, auctores
sunt ADAMVS BREMENSIS ^(c) & HELMOLDVS, ^(d)
quibus in harum gentium notitia primae partes debentur.
Quod vero illi addunt, de disciplina Christiana,
a ceteris, qui nondum subacti, perpauci remanserint,
Deo vltro promissa, luculenter probat, omnes, qui cum
Bohemis victi erant, & in his Milcienos, iam fuisse
Christianos, sicut ipsos Bohemos. Equidem non ignoro,
esse, qui quasi diuersas totidem victorias de Bohemis

^(b) *in der diplomat. Nachlese d. Historie v. Ober-Sachsen*, P. III. p. 432. & 438.

^(c) *Hist. Eccles. L. I. c. XLVIII. p. 38. edit. Maderi.*

^(d) *Chron. Slav. L. I. c. VIII. §. 4. p. 24. ed. Bangerti.*

mis & Milciénis & Daleminciis narrent seiungantque: sed implicarunt se hisce difficultatibus, quod Heuellarum, Redariorum & Veranorum res miscuerunt cum bello Bohemico. Accedit ad confirmandam Adami & Helmoldi, paullo ante laudatorum, fidem de vno grandi proelio, in quo & Milcieni victi sunt, VITECHINDI CORBEIENSIS ^(e) diserta commemoratio, Dalemincios & Bohemos vnica illa expeditione, in qua Grona expugnata, & Pragae deditio secuta, factos esse tributarios; & tam vetustus scriptor, quum Milcienos tacet, egregio argumento est, comprehensos eos fuisse Bohemis, ac proinde a DITMARO ^(f) narrata de censu Milcienorum non aliter esse accipienda, quam vt appellatio tributi Bohemici, seu, quod idem erit, Milcienici, ab illa prouincia facta sit, ex qua id redigendum & ad Misnensè praesidium conferendum esset.

§. IV.

Ratio autem tributo in Germania subiectorum antiquiora per tempora, multis parum cognita fuit, qui quidem sibi persuaserunt, in ciuitatem continuo receptos esse, qui sic subacti fuerint. Longe vero aliud docent res Saxonum. Hos dudum Franci sub Carolo

B ij

Mar-

(e) L. I. pag. 16. edit. Heruag. an. 1532. in fol.

(f) L. I. p. 9. ed. Maderi.

Martello ad deditionem & tributum pendendum A. C. **DCCCXXXVIII.** circiter adegerant. ^(g) Nemo tamen tunc illos ciuitate Francica fuisse donatos dixerit; cum satis constat, sub Carolo demum Magno A. C. **DCCCIII.** in comitiis Salzensibus exaequatos iure & libertate cum victoribus fuisse, vt **EGINHARDVS,** ^(h) **VITECHINDVS,** ⁽ⁱ⁾ & **POETA SAXO** ad hunc annum idoneis testimoniis comprobant. Et longe clarius conditionem tributariorum verbis designarunt **VITECHINDVS** ^(k) & **DITMARVS.** Ille subregulum memorat, quem Boleslaus Bohemus sit aggressus, quod Saxonum paruerit imperiis, cuique oppresso Otto M. suppetias iuerit. Erat ergo tributarius seu vectigalis, nec adscriptus ciuitati Germaniae, quae subregulos ignorat; sed ratione Boleslai eum ita vocari, satis apparet. Impetrauerat tamen auxilia Germanorum: vnde perspicitur, in clientela & societate armorum, nondum in *κτονομικα*, censos fuisse tributarios. Nec sine veri specie **Dobromirum**, ducem Lucensem, hunc fuisse, **Hagecius**, **Balbinus**, & **Hahnus** statuunt. Sed non leue rursus
inde

^(g) *conf. Annales Metens. Nazar. Petav. ad h. a. Lamb. Schafnab. ad a. 739. Sigeb. Gemblac. ad a. 740. Chron. Hildesh. Herman. Contract. & Marian. Scotus ad a. 737.*

^(h) *in vita Caroli M. c. VII. pag. 48. edit. Schminckii.*

⁽ⁱ⁾ *L. I.*

^(k) *L. II. p. m. 21.*

inde argumentum, omnes illos e Slaus in Bohemia & confiniis eius tributarios, diu iam ante populorum inter Albim & Oderam animi fanitatem, Christianorum sacris fuisse addictos. Nam religionem vel praecipuam ferendi auxilii causam fuisse, ex ipso Vitechindo aliisque discimus. Confirmat nostram sententiam DITMARVS duobus locis, ⁽¹⁾ vbi Mifeconem a Gerone *imperiali subditum ditioni* narrat, eundemque paullo post *imperatori fidelem, tributumque usque Wurta*, id est Warta, *fluuium soluentem* ab Vdone Marchione armis peti- tum scribit. Re ad imperatorem delata, vsque ad eius reditum ex Italia, Mifeconi succursum fuit interdicto; quod satis indicat, imperiali defensione huius generis regulos esse gauisos.

§. V.

Haec nobis profutura credimus, vt Milcienorum quoque conditio, qua in potestatem Henrici Aucupis venerunt, noscatur. Subacti tributum soluerunt; ciues vero Germaniae facti non sunt, sed relictii sub domi- natu Bohemorum, qui & ipsi diu tributarii solum manserunt. ^(m) Possset hoc vberius explicari e bellis

B iij

Hen-

(1) L. II. pag. 25. & 35. ed. Mader.

(m) vid. Helmold. Chron. Slav. L. I. c. I. §. 10. p. 2. ed. Bangert. & Speners teutsch. Reichs- und Fürstenstaat, P. I. p. 29. not. c.

Henrici II. contra Boleslaum Polonum, cui defendendi ducis Bohemiae caussa, Milcienos & Budissinam urbem rursus ademit, atque huic nouum praesidium imposuit; vt DITMARVS ⁽ⁿ⁾ diserte narrat. Conficitur enim inde, fuisse ipsos pristino domino redditos, lege tamen tributariorum, hoc vero est, vt & censum Germaniae soluerent, quem ad praesidium Misnense conferrent, & praesidia contra hostes externos in munitis locis recipere, quibus defenderentur. Variasse quidem illorum fortunam, vt saepius rebelles libertatem recuperarent denuoque subigerentur, nouimus: sed hoc nihil ad statum rerum sub Henrico, de quo solliciti hic sumus.

§. VI.

Si ergo illo tempore, quo a Saxonice imperatoribus redacti sunt in potestatem Milcieni, tributarii tantum fuerunt, & dominis Bohemicis subiecti; multa erunt indicio, verissima esse, quae paullo ante ex Adamo & Helmoldo ratiocinatione quadam conclusimus. Nimirum cum illo tempore tota Bohemia sospitatoris doctrinam dudum profiteretur, quomodo fieri potuisse diceres, vt hi, vndique Christianis interiecti, soli ab illa alieni essent? Et antiquae superstitionis sectatores si adhuc fuissent, certe ab Henrico Aucupe victore nomen dare

(n) L. VI. p. m. 132. sq.

dare Christo coacti fuissent; quod tamen contra se habuisse, ex Adami Bremensis & Helmoldi locupletissimis testimoniis illis paullo ante ostendimus. DITMARS quoque, qui plerumque rei Christianae incrementa studiose annotavit, tam parum de Milcienis, quam de Bohemis ad cultum diuinum pertinens refert: quod sane vix facturum fuisse videtur, eo in primis loco, ^(o) vbi illos ab Eccardo I. ab inclita libertate seruitutis iugo constrictos tradidit, si gloria propagatae religionis tunc parta fuisset. Ita nec inepte, nec contra vetustatis fidem colligetur, incolas eius regionis, vt eadem fata, sic & religionem eandem cum Bohemis habuisse. Seruitutis vero iugum de conditione tributariorum capiendum esse, facies illorum temporum docet. Nam posteriori aevo in ciuitatem Germanicam recepti, libertatem & immunitatem a tributo recuperarunt.

§. VII.

Non possumus ignorare opinionem plerorumque, qui sacrorum praesulum Misnensium demum opera & sollicitudine sacra Christianorum publica in his terris introducta sibi persuaferunt. Inducti sunt potissimum duobus illis de condita episcopi sede, quae circumferuntur, diplomatibus, vno Ottonis I, altero

Jo-

(o) L. V. pag. 107. edit. Mader.

Joannis XIII. Sed, vt taceamus, archetypa non exstare; ἀνισορροσίαν & errores in ordine temporum iam a CALLESIO ^(P) notatos, vnicuique in oculos incurrere, vtvt HOFFMANNVS ^(Q) numeros corrigendo huic malo mederi est conatus; porro incertum esse, vnde illa primū depromta sint, & id genus alia: hoc nobis dari postulamus, vt diplomati diploma saltem opponamus. Editum est a Goldasto, sed emendatius a Balbino & Menckenio, quod COSMAS PRAGENSIS ^(R) seruaui, edictum Henrici IV. de restituendis episcopatu Praegenſi antiquis finibus, in quo diserte extenditur dioecesis vsque ad mediam siluam in pago Diedefi, qua Milcienorum termini occurrant. Ergo ex situ huius pagi cognoscimus, ad Croſnam vsque antiquitus cuncta episcopo Praegenſi fuisse subiecta. Fuerint Ottonis I. fauore inde exempti Milcieni, & Misnensi antistiti adiudicati, prius tamen ab his, a quibus circumdati vndique erant, imbutos Christiana religione fuisse, credere quid prohibet? Imo quid omnino credere non iubet? Et licet daremus, quod dari non potest, vt ostendimus, ab Henrico demum Aucupe ad sacra Christianorum ad ductos fuisse: nihil inde sequeretur, vt Misnensium antistitum in eo aliquod meritum fuerit, qui ad minimum

(P) *in Serie Misnensium Episcop. pag. 11. sq.*

(Q) *in introd. ad Scriptores rerum Lusat. p. 4.*

(R) *ap. Mencken. Script. rerum German. T. I. p. 2058. sq.*

num triginta octo annis post instituti sunt. Ne autem serius Henrici temporibus Christianam quis religionem hisce in locis propagatam statuatur, non veremur.

§. VIII.

Forte non deerunt, qui altius ascendendum & usque ad quatuordecim illos Boemanorum duces, quos A. C. **IOCCCXLV.** Ludovicus Pius ex corruptis cultu deorum moribus ad fidem Christo dandam traduxit, recurrentum statuatur. Sed his obstat clara **FULDENSIVM ANNALIVM** ^(c) narratio, ex qua discimus, illud non in finibus Bohemiae, sed in Germania euenisse, hosque duces ad imperatorem perfugisse solos, non subiecisse ipsi gentiles suos. Praeterea hoc fatis refellit grauissima **CHRISTANNI** auctoritas ^(c) qui Borzi-voii sic narrat a profanis sacris defectionem, ut antehac verum Dei cultum huic genti fuisse ignotissimum, appareat.

§. IX.

Iam vero cum perpetuas Bohemos inter & Polonos de regione Milcienorum & vrbe praesertim Budis-

fina

(c) *vid. Annal. Fuld. Bert. Met. Sigeb. Gembl. & Albericum ad h. a.*

(c) *apud Balbin. in Epitome hist. rerum Bohem. L. I. c. X. P. 44. sq.*

C

sina fuisse contentiones; e Ditmaro, Chronographo Saxonie aliisque perspiciamus; Bohemi etiam tam latos aquilonem versus fines habuerint, vt ipsam Cracouiam initio possiderent, quam ipsis Miseco tandem A. C. **IÖCCCCXCIX.**, teste **COSMA PRAGENSIS**,^(u) eripuit, & Misnia tenus cuncta sub Lucensis prouinciae nomine, ab altera Albis ripa in ditione ac potestate eorum essent, id quod satis superque ex auctoribus fide dignis constat: nulla dubitandi relinquitur caussa, Milcienos sub Bohemis iamiam Christi sacra suscepisse, auctore potissimum Methodio, illo ad instituendas per has partes salutari disciplina Slaucas gentes, a Deo misso Ecclesiae Orientalis theologo, magnoque diuinae veritatis praecone. Ipsae quin querelae **CHRISTANNI**^(v) & **COSMAE**^(w) de Dragomira, Vratislai vxore, gentis Luticensis, a vero Dei cultu adhuc alienae, e prouincia Stodor, id est Stoderana in hodierna Marchia media, satis euincunt & viciniam ditionis Bohemicae & Marchiae Brandenburgicae, & religionis Christianae iam

(u) *L. I. Chron. ad h. a. T. I. Scriptorum rer. Germ. Menckeni, pag. 2004. Idem Cosmas L. I. vbi de Gostiuo agit, p. 1980. add. Balbini Miscell. hist. regni Bohem. L. III. c. IV. §. II. p. 27. & Lambert. Schafnab. ad a. 1075. T. I. Pistorii.*

(v) *ap. Balbin. in Epit. hist. rer. Bohem. L. I. c. X. p. 46.*

(w) *ap. Mencken. T. I. p. 1987.*

iam circa A. C. **IOCCCXCIV.** vsque ad confinia Luti-
 ciorum, seu hodiernorum Marchicorum propagatae
 ambitum. Nam quod Luticenses **BALBINVS** ^(x) Lu-
 censes interpretari voluit, mire deceptus est nomine
 parum intellecto, quem & alii incautius secuti sunt.
 Hodie de Luticiis & regione Stoderana meliora patent,
 vt longa confutatione opus non sit. Magnum his
 pondus praeter ea, quae iam supra ^(y) stabiliuimus, ac-
 cedit ex silentio scriptorum, quorum nullus Milcieno-
 rum aut Budiffinensium, in Lutitiorum, Slauorum in-
 ter Albim & Oderam, atque Polonorum subiectione
 Christo facta vnquam mentionem fecit: vnde fieri ali-
 ter vix potuit, ob celebritatem regionis & urbium,
 quam vt diu ante simul cum Bohemis Christiani cultus
 participes facti fuerint. Adde, quod in hunc diem
 nullae reperiri potuerunt donationes, episcopatibus
 Misnensi, Magdeburgensi, Havelbergensi aut Posna-
 niensi ex hac regione Milciena vel Milscia factae, quae
 Henrico IV. essent antiquiores. Quod quomodo ac-
 cidisset, nisi sub iure Bohemico eo vsque fuissent?
 Henricus vero IV. praesuli Misnensi terras in pago
 Milscia prope Gorelicium fitas assignauit; sed in ipso
 diplomate additur caussa factae mutationis. Nam in
 comitatu Eggeberti, filii Eggeberti I. Marchionis, quod
 C ij fuisse

(x) l. c. pag. 89.

(y) §. III-VI.

fuisse isti mansi dicuntur, facile intelligitur, Eccardo II. Misniae Marchioni, quem ducem Okardum Cosmas vocat, tunc attributum hunc tractum fuisse, quum Henrico III. victori Brecislaus, Bohemorum dux se suaque subiiceret, diceretque, eodem illo teste: *Nam terra tua est camera, nosque tui sumus, & esse tui cupimus.* Huius enim Eccardi opera potissimum fregerat imperator Bohemi ferociam, multasque vrbes & loca ipsi ademerat. Patri autem Eggeberto Henricum IV. ex Marchia Misniae nonnulla quoque adiecisse, satis aliunde constat, quum Dedonem captum, multisque terris orbatum libertati restitueret, in quibus hunc Miltscae tractum fuisse, allatum diploma docet. ⁽²⁾ Ceterum tabularia Bohemorum si excutere liceret, de certiore forte notitia non laboraremus, siquidem Balbinus alias ob caussas, harum terrarum magnam rationem habuisse non videtur.

§. X.

(2) vid. *Kreyssigs Beyträge zur Historie der Chur- und Fürstl. Sächsl. Lande*, T. I, pag. 4. *Chronogr. Sax. ad a. c̄loxxlii.* p. m. 248. *Cosmas Prag. ad an. eund.* Tom. I. *Script. Menckenii*, pag. 2028. *Conf. Habns teutsche Reichs-Historie*, P. III. c. I. §. II. p. 6. *Rehtmeyers Braunschv. Chron.* p. 265. sq. *Schmids Chron. Cygn.* T. II. p. 67. *Goldast. de iur. & priuil. regni Bohem.* L. II. c. V. §. 9. sq. pag. 189. *edit. Schminck. Hahn.* l. c. Cap. II. §. III. p. 55. not. (i)

§. X.

Quod si a Bohemis initia doctrinae Christianae Lusatiae superioris incolis impertita fuerunt, satis apparet, multa quoque ex disciplina ecclesiae Graecae in has terras penetrasse, ideoque puriorem principio in illis cultum viguisse. Nam pontifex Romanus non aliam stomachandi ob usum linguae Slauicae, qua Methodius vti instituerat, & ritus Graecos causam habere potuit, vt e GOLDASTI^(aa) & BALBINI^(bb) documentis facile est intellectu. Quis vero non perspiciat, quam celerem progressum, qua Bohemia patebat, nouae doctrinae, ob facilitatem & commendationem linguae vernaculae dari, necessum fuerit? Hoc Balbinus quidem vbique agit, vt reuerentiam erga sedem Romanam inde a religionis exordio, hasce per gentes probet: sed firmiora longe sunt, quae STRANSKIUS^(cc) doctissime persequitur, vt ostendat, semper mansisse integrioris, vt a Graecis acceptae, doctrinae reliquias. De Methodio, eiusque fatis, & Germaniae praefulum contra illum conatibus, quum satis iam GOLDASTVS,^(dd) BALBINVS,^(ee) STREDOVSKI-

C iij

VS

(aa) *de regno Bohem. ed. Schminck. T. II. p. 245. sq.*

(bb) *Miscell. hist. regni Bohem. Dec. I. L. VI. p. 1. sq.*

(cc) *Reipubl. Boiem. c. VI.*

(dd) *de iur. & priuil. regni Bohem.*

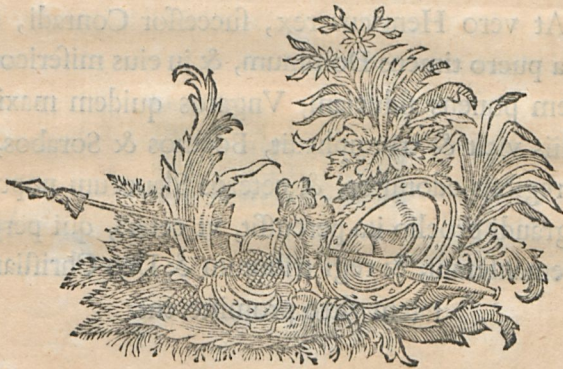
(ee) *in Epitome hist. rer. Bohem.*

vs^(ff) & nuper adhuc FALKENSTEINIVS^(gg) exposuerint, hic plura commemoranda non ducimus. Diuinum potius atque immortale Numen comprecor, vt publica audiat vota, quae vsque ad hoc tempus inter medios fluctus ciuiles nuncupauimus. Quid religione maius, quid publice salubrius? Tanto maiore sanctitate supplico, ne quid illa capiat detrimenti, sed, qualem a maioribus accepimus, caste integreque posteris transdatur, illis ope praepotente adiutis, qui vel sacra procurant ipsi, vel rerum diuinarum procuratori confulunt. Cumque **REGIS NOSTRI POTENTISSIMI, PATRIS PATRIAE OPTIMI** aequitate plena libertate perfruamur, nihil optatius contingere Saxonibus posset, quam si Princeps vere magnus, tamdiu desideratus, nobis redderetur, cuius constantia, in litteras munificentia caeteraeque virtutes splendidae dignissimae sunt memoria posterorum sempiterna. Tuere, Deus immortalis, **PRINCIPEM IVENTVTIS SAXONICAE,** Lusatiae Decus, testem calamitatis nostrae ac spem vnicam, vt Tuo munitus praesidio, malis omnibus superfit,
ac

(ff) *in sacra Moraviae Historia, s. vita SS. Cyrilli & Methodii, Solisb. 1710. in 4.*

(gg) *in Antiquitat. Marchionatus Brandenburg.*

ac **GENTI REGIAE** totique patriae lumen restituat. Eripe Lusatiam, imo vero omnem Saxoniam, faucibus belli calamitosissimi, ac rei publicae tranquillitatem, Musis otia, sacris incolumitatem firma, vt compositis Germaniae rebus, pax, quae nihil habeat insidiarum, cunctis nos miseris liberatos, bonis nostris perfrui sinat.

ADA-

ADAMVS BREMENSIS

Hist. Eccl. L. I. c. XLVIII.

p. 38. edit. Maderi.

Item (Henricus I.) Bohemos & Sorabos ab aliis regibus domitos & ceteros Slauorum populos vno grandi proelio ita percussit, vt residui qui pauci remanserant, & regi tributum, & Deo Christianitatem vltro promitterent.

HELMOLDVS

Chron. Slav. L. I. c. VIII. §. 4.

p. 24. edit. Bangerti.

At vero Henricus rex, successor Conradi, iam tunc a puero timens Dominum, & in eius misericordia omnem ponens fiduciam, Vngaros quidem maximis proeliis vicit & triumphauit, Boëmos & Sorabos, ab aliis regibus edomitos, & ceteros Slauorum populos, vno grandi proelio ita percussit, vt ceteri, qui perpau-
ci remanserant, & regi tributum & Deo Christianitatem vltro promitterent.

✓ H. 2248

ULB Halle
005 358 40X

3

nc

VIII, 73. a

11177

DE
RELIGIONIS CHRISTIANAE
INITIIS
PER
LVSATIAM SVPERIOREM
DISQVISITIO HISTORICA

MANILIVS

*Per partes ducenda fides, & singula rerum
Sunt gradibus tradenda suis; vt cum omnia certa
Notitia steterint, proprios reuocentur ad vsus.*

DRESDAE
EX TYPOGRAPHEO HAGENMULLERI
MDCCLXIX.